

Enn m. 145, 23. VI 1937. a.

TEATER

Lisaks „Estonias“ varem nähtud „Söduri loole“ ja „Orfeusele“ tutvustab teatri jooksva hooaja viimane esietendus veel kaht Igor Stravinski balletti — „Haldja suudlust“ ja „Püha kevadet“. Neist viimane on üks keerukamaid ja tähtsamaid helilooja loomingus. Alates skandaalsest esietendusest 1913. aastal on too tänaseni püsinud ballettrupide repertuaaris. Muidugi on rohkem kui pool sajandit teinud oma töö kuulajate kõrva harjutamisel selle mitteromantiliselt poliitiliselt kirjutatud teosega. Täna ei tuleks vist enam kellelegi pähe seda muusikat hullumeelseks, vastikuks ja julmaks nimetada. Esietendusest aga pidi komponist viiekontserdi tõttu lahkuma.

Nagu võlulaegas avaneb Stravinski muusika nende ees, kes armastavad ebataolist ja kellel on sisemine vajadus ülatuste järele. Heliloojat on nimetatud „tuhanda ja ühe stiili“ heliloojaks, „komponistik-kameeleoniks“, muusikalise mae tooniandjaks jne. Ent suurem osa tema teostest elab tänapäevani. Need on küll väga mitmepalgelised, stiililiselt väga erinevad, kuid ometi mitte eklektilised.

„Estonia“ uus balletiohtu tutvustabki kaht üpris erinevat

takku Stravinski loomingust. Allegooriline ballett „Haldja suudlust“ on loodud Tšaikovski teemadel ja tema maneeris, seega puhas stilisatsioon. „Püha kevad“ on aga midagi heliloojale igiomast ja ainulaadset oma lopsakate kõlamassiivide, arhailiste rahvaviiside, eriskummalise päimituse ning pai-

aga kiputakse seekord alla jätta. On see väsimusest? Igatahes „Haldja suudluse“ romantilis-poeetiline muusika kipub jääma asjalikuks ja maadliki. Seda kuulates ei taju antud teosele vajalikku liikuvust, elavat ja vaheldusrikast hingust. Kuigi paiguti (eeskätt lavaliselt tühjades vahemän-

selt süžetuna mõeldud teosesse on omavoliliselt sisse toodud tegevusliin, mis ei vasta ei Stravinski ega „Püha kevade“ esimese kujundaja Roerichi taotlustele — paganlike muinasslaavi rituaalide kaudu ülistada looduse helget uuestisündi — kevadet. Karjuse ja Ohverdatu (originaalis usõpakuu — väljavalitu) lembeteema toob etendusse mingid sobimatud halemeelsuse noodid, tõstab need tegelased asjatult massist esile.

Koreograafina on Suve „Püha kevades“ stiilsele heliloojale eklektiliseks partneriks. Üldkõibivasse balletileksikasse eksinud vene estraaditantsu sugemetest, nüüdisaegses balletis ning sama ballettmeisteri eelmistes lavastusteski nähtud poosidest, sammustikust ei saa tekkida ühtset, sellele balletile ainuomast koreograafiat. Kuigi näiteks vanemate tantsus on ühtesulamist muusikaga, mis vihjab võimalusele, et oleks võinud sündida ka Stravinski muusikasse sobivam tantsukeel.

„Püha kevad“ on rütmide ballett. Rütmide plastiline ekvivalent on aga leidmata.

Osatäijatest on Tamara Soone Ohverdatuna ebatüüpilises olukorras. Lavastaja-koreograafi poolt pakutud lahendus soodustab Soonele omaste elegeiliste joonte esilekerkimist, nii et täiesti varju jääb uhkus ja rõõm oma suure ning püha ülesande täitmisel. Seejuures

viimast dikteerib muusika peaaegu sõnaselgelt.

Karjusena on Tiit Härm nii ürgselt loov isiksus, nii kiirgav ja sisemiselt põlev, et ka käesolev situatsioon ei takista nautimast tema kunsti nakatavust ja plahvatavat jõulisust.

* * *

Enn Suve on „Haldja suudluse“ koreograafina stiilne, muusika poeetilis-romantiliselt laadi tabav. Tantsulises lahenduses on aga vähe värskust. Helilooja stiil on omaks võetud, kuid sellesse pole süvenenud ja lahendus jääb pealiskaudseks — siit sügeneb igavustunne. Ballettmeister laseb muusikal voolata... tüllile projitseeritud lume taustal.

„Haldja suudluse“ esitasid Tiit Randviir, Olga Tšitšerova ja Jüri Lass endastmõistetava professionaalse üleolekuga tantsutehnikast, ent teoses peituvad allegooriad, teine plaan ei kandunud saali. Muinasjutt on maha tantsitud, kuid interpreteerimata.

Ilusat tööd on teinud kunstnik Eldor Renter mõlema balleti kujundamisel. Ta on kuulnud muusikat suure sisseelamisega. Ainuke, millega nõus ei saa olla, on „Püha kevade“ kostüümiline lahendus.

Kunst, ka teatrikunst ei saa pakkuda ainult tippu. Ometi paneb kontrast „Estonia“ tõusujoones arenenud hooaja ja äsja esietendunud balletiohtu vahel pead vangutama.

HEINO AASSALU

Uus balletiohtu

guti paradoksaalse, samas aga stiililiselt kaasakiskuva rütmika poolest.

Stravinski balletimuusika on ühest küljest väga lavaline ja otsekui kutsub end tantsukeeles väljendama, teiselt poolt aga on peaaegu kõik tema balletid kuulatavad ka kontserdipaladena, kusjuures need kuuluvad parimate orkestrite repertuaari mängutehnilise meisterlikkuse hülgenumbreina.

Just viimane asjaolu paneb eriti terava kõrvaga kuulama, kuidas „Estonia“ orkestril V. Järvi juhatusel need kaks komplitseeritud partituuri kõlana hakkavad. Paar viimast hooaega on orkestri pingul hoidnud, üks nõudlik teos on järgnenud teisele. Seejuures on enamasti alati aega hakkama saadud. Stravinski muusikale

gudes) saab kollektiiv ka hea mänguhoo kätte.

„Püha kevad“ oma komplitseeritusest on dirigendile ja mängijale pähklike pähkel, kus orkestrisolistide tulevärgilised soolod vahelduvad kogu kollektiivi täiskõlaliste episoodidega. Siingi saadakse aegajalt õige hoog sisse, vaheldusrikad rütmid kõlavad erksalt-nakatavalt. Samas aga ootaks täpsemat ja veenvamat difereentseeritust kõlalises küljes (tõelisest pianost kaasakiskuva fortissimoni) ning enda maksimumanemist keerulistes rütmikombinatsioonides. Kohati poliitiliselt löike kuulates tekib kahtlus — on see nüüd tõesti erinevate rütmipulsside sulam või lihtsalt segadus?

Lavastajana pole Enn Suve heliloojat usaldanud. Esialg-